

Nr 96.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1922 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder jämte i ämnet väckta motioner.
(4:e avd.)

1:o) Uti den till riksdagen den 7 januari 1922 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under tiden 1 januari—30 juni 1923, har Kungl. Maj:t beträffande statens utlåningsfonder, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen (punkt 32) *dels* besluta, att den avsättning till allmänna järnväglånefonden, som enligt riksdagens beslut skolat ske under år 1923, skall äga rum med 750,000 kronor under tiden 1 januari—30 juni 1923 och 750,000 kronor under budgetåret 1 juli 1923—30 juni 1924; *dels ock* för avsättning till samma fond för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

Allmänna
järnvägs-
lånefonden.

Under hänvisning till den i ärendet lämnade utredningen, som återfinnes å sid. 134 och 135 av åberopade statsrådsprotokollet, får utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet, som ej heller funnit anledning till erinran mot att täckning för ifrågasvarande anslag beredes av lånemedel, hemställer,

att riksdagen må

a) besluta, att den avsättning till *allmänna järnväglånefonden*, som enligt riksdagens beslut skolat ske under år 1923, skall äga rum med 750,000 kronor under

tiden 1 januari—30 juni 1923 och 750,000 kronor under budgetåret 1 juli 1923—30 juni 1924;

b) för avsättning till samma fond för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor att utgå av lånemedel.

Fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.

2:o) Kungl. Maj:t har (punkt 33) föreslagit riksdagen, att de avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1923—1926, i stället skola äga rum under budgetåren 1 juli 1923—30 juni 1927.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 135 och 136 av åberopade statsrådsprotokollet.

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion (nr 22) har herr *E. Andersson* i Prästbol m. fl. hemställt, att riksdagen måtte för tiden 1 januari—30 juni 1923 i enlighet med av riksdagen förut fattat beslut till fonden för bibanor i vissa delar av riket anvisa ett belopp av 1,200,000 kronor.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Fondens fördelning och hittills beslutade avsättningar framgår av följande tabell:

1912—1921	1922	1923	1924	1925	1926
14,400,000	—	2,400,000	2,400,000	2,400,000	2,400,000
Summa 24,000,000					

Av de hittills anvisade medlen, 14,400,000 kronor, hava disponerats såsom låneunderstöd åt Billingsfors—Arvika järnväg med bibana från Järnskog till Skillingfors 5,622,000 kronor och åt Åmål—Årjängs järnväg 3,273,750 kronor eller tillhopa 8,895,750 kronor. Av de anvisade medlen återstå sålunda odisponerade 5,504,250 kronor.

Utskottets
yttrande.

Utskottet får tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

I avseende å det motionsvis gjorda förslaget att redan å halvårsbudgeten för år 1923 verkställa en ytterligare avsättning å 1,200,000 kronor vill utskottet framhålla, att enligt vad som framgår av den i statsverkspropositionen lämnade redogörelsen, av de hittills anvisade medlen över 5,5 miljoner kronor återstå odisponerade samt att Kungl.

Maj:t dessutom har befoget att, i den mån vederbörande lånesökande uppfylla uppställda lånevillkor, vid beviljande av låneunderstöd taga hänsyn även till sådana av riksdagen beslutade avsättningar, vartill medel ännu icke anvisats.

Då det knappast torde vara att förvänta, att före nästkommande riksdag anspråk på lån från fonden skola framkomma i sådan utsträckning, att de icke med sålunda verkställda och beslutade avsättningar kunna i erforderlig grad tillgodoses, har utskottet icke ansett sig böra biträda motionärernas förslag.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Anderssons i Prästbol m. fl. i ämnet väckta motion, må besluta, att de avsättningar till *fonden för bibanor i vissa delar av riket*, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1923—1926, i stället skola äga rum under budgetåren 1 juli 1923—30 juni 1927.

3:o) I en inom andra kammaren av herrar *S. Lübeck* m. fl. väckt motion (nr 97), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har hemställts, att riksdagen måtte till kapitalökning å vattenkraftslånefonden enligt i motionen angivna grunder å tilläggsstat för år 1922 anvisa ett belopp av 3 miljoner kronor.

Motion
angående
vattenkrafts-
lånefonden.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

I förevarande ämne har *departementschefen* till ovanberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Kommerskollegium har efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat, att någon framställning icke erfordras till 1922 års riksdag om anslag såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden. Svenska vattenkraftföreningen har senare ifrågasatt en väsentlig ökning av fonden särskilt ur synpunkten att kunna minska arbetslösheten och bereda lättnad åt inhemska industriföretag. Emellertid har jag icke ansett mig kunna tillstyrka äskande av anslag för ändamålet vid innevarande års riksdag.»

Till stöd för sin framställning anföra *motionärerna*, bland annat, följande:

»Ett stort antal under normala förhållanden välbehövliga enskilda vattenkraft- och än mer vattenregleringsföretag äro planerade och vederbörligen insynade, delvis också påbörjade, varför man med skäl kan förvänta, att en ökad tillgång på lånekapital till möjligast billiga villkor skulle framkalla en ganska betydande företagsamhet på området.

Redan före den senaste högkonjunkturen var en begynnande brist på kraft för industriella och borgerliga kommunala behov utpräglad, och under krigsårens elektrifieringshunger framträdde kraftbristen med stor skärpa. Man synes vara berättigad uttala, att bland de nyanläggningar, som under den nu rådande depressionen över huvud kunna eller måste komma ifråga, åtgärder för bättre tillvaratagande av landets vattenkraft böra sättas i främsta rummet. Ur produktionssynpunkt samt med hänsyn till landets handelsbalans och dess beredskap för kommande bättre tider torde detta utan närmare motivering framstå som riktigt.

Kostnaderna för vattenkraftanläggningar och vattenregleringar utgöras till övervägande del av arbetslöner; i den mån maskiner och material ingå i anläggningskostnaden kommer vid köp inom landet sysselsättning att på ett naturligt sätt beredas arbetare, anställda hos hithörande industriföretag.

Kungl. Maj:t har möjligen hyst den uppfattningen, att för vattenkraftanläggningar skulle erfordras övervägande specialutbildade arbetare. Detta är emellertid icke förhållandet; det övervägande flertalet utgöres av vanliga grovarbetare jämte en del byggnadsarbetare.

Räntan å vattenkraftslånefondens medel beräknas för närvarande efter 6 procent. Lånetiden är 43 år med amorteringsfrihet under de 3 första åren och eventuellt ränteanstånd under samma tid, i vilket fall lånetiden utsträcker till 46 år. För det här åsyftade tillskottet synes det av flere skäl motiverat att sänka räntan till 4½ eller 5 procent. Det synes därjämte böra övervägas, huruvida icke en allmän räntesänkning för denna lånefond redan nu kunde anses lämplig.»

Beträffande nämnda motion har utskottet erhållit från *kommerskollegium* i vederbörlig ordning införskaffat yttrande, vari, bland annat, anföres följande:

»I skrivelse den 27 september 1920 anhöllo kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hos Kungl. Maj:t, att framställning måtte avlätas till riksdagen om anvisande för år 1922 av ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor till kapitalökning för fonden. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag blev emellertid anslaget begränsat till 2,000,000 kronor eller samma belopp, som förut beviljats för vart och ett av åren 1920 och 1921. Vattenkraftslånefonden uppgår alltså för närvarande till 6,000,000 kronor.

År 1920 ingåvos 31 ansökningar å tillhopa 4,6 miljoner kronor. Det disponibla beloppet 2 miljoner kronor fördelades på 19 företag.

År 1921 utgjorde ansökningarna 24 å tillhopa c:a 2,7 miljoner kronor. Av för sagda år anslagna 2 miljoner kronor hava hittills utdelats 643,000 kronor till 7 företag. Övriga ansökningar äro ej slutbehandlade, emedan sökandena ännu ej kunnat förete laga bevis om sin rätt att verkställa ifrågavarande vattenbyggnader. Att efterfrågan å lån år 1921 varit mindre än år 1920, torde i väsent-

lig grad vara att söka i de försämrade konjunkturerna, varjämte den från och med den 1 juli 1921 från 5 1/2 till 6 procent höjda räntan å lånen torde i sin mån hava bidragit till att göra lånen mindre efterfrågade, särskilt som räntan i den allmänna penningmarknaden alltmera sjunkit. Av 1921 års anslag torde, sedan den slutliga fördelningen skett, någon del bliva övrig till 1922 års fördelning. För 1922 äro låneansökningarna ännu ej ingivna.

I likhet med vad som gäller all annan byggnadsverksamhet är nybyggnadsverksamheten på nu ifrågavarande område för närvarande obetydlig. Motionärerna hava emellertid gjort gällande, att åtskilliga dylika företag kunde väntas bliva igångsatta, därest billigt kapital bleve tillgängligt. Att under normala förhållanden kraftbrist råder på åtskilliga ställen i vårt land, är väl bekant. Såväl kraftstationsutbyggnader som vattenregleringsföretag äro därför flerstädes av behovet påkallade.

Beträffande lämpligheten att anordna dylika arbeten för att lindra arbetslösheten kan kollegium i huvudsak instämma med motionärerna. Därest den statsfinansiella ställningen skulle tillåta anvisande av anslag till kapitalökning för fonden, vilket synes kollegium önskligt, torde fördenskull lånebeloppen böra avse endast de egentliga utbyggnadskostnaderna.

Ansökningstiden för lån från det sålunda ifrågasatta anslaget, som närmast avser beredande av nödhjulsarbeten, synes lämpligen böra sättas till 1 juli 1922, och torde lånen med hänsyn härtill kunna beräknas i allmänhet vara slutbehandlade före 1922 års utgång. Att på sätt motionärerna föreslagit bestämma, att medel, som icke kunnat för ovan angivet ändamål disponeras i form av lån till nya vattenkraftsbyggnader, finge efter viss tid av Kungl. Maj:t disponeras för motverkande av arbetslösheten under eljest tillämpade former, lärer av budgettekniska skäl tyvärr knappast vara genomförbart.

Det anslag, som bör anvisas för angivna syften, synes lämpligen kunna sättas till samma belopp, som redan beviljats för innevarande år, eller 2,000,000 kronor, och med hänsyn till vad ovan anförts erhålla karaktären av reservationsanslag.

Slutligen tillåter sig kollegium framhålla, att en sänkning av räntan å lån från ifrågavarande fond givetvis är önskelig.

Kollegium föreslår alltså, att statsutskottet måtte hos riksdagen hemställa, att till kapitalökning för vattenkraftslånefonden, att användas enligt ovan angivna grunder, å tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationssanslag av 2,000,000 kronor.»

Utskottet vill erinra, att för innevarande år ett belopp av över 2 miljoner kronor ännu finnes odisponerat av vattenkraftslånefondens medel, och enligt vad av den av myndigheterna i ärendet lämnade utredningen synes framgå, torde icke skäl föreligga för antagande, att icke detta belopp skall visa sig tillfyllest för bestridande av den närmaste tidens anspråk å lån från fonden.

På grund härav och med hänsyn därjämte till angelägenheten av att under nuvarande statsfinansiella situation undvika anvisande av nya anslag, som innebära en utökning av de av Kungl. Maj:t framlagda

statförslagen, har utskottet icke ansett sig kunna biträda det framställda förslaget om anvisande av ytterligare medel till vattenkraftslånefonden.

Med beaktande av vad i motionen anförts rörande önskvärdheten av att under nu rådande arbetslöshet kunna i möjligaste mån befrämja tillkomsten av vattenkraftsanläggningar och andra liknande nyanläggningar, till vilka kan erhållas lån från ifrågavarande fond, vill utskottet emellertid tillstyrka, att låneräntan — vilken beträffande lån, beviljade efter den 1 juli 1921, utgår med en från 5¹/₂ till 6 procent förhöjd räntesats — måtte sänkas till fem procent, att gälla för lån, som efter den 1 juli 1922 beviljas ur fonden.

Under återopande av vad utskottet sålunda anført får utskottet hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av den av herr Lübeck m. fl. i ämnet väckta motionen, må besluta sådan ändring i de för utlämnande av lån från vattenkraftslånefonden gällande huvudgrunder att för lån, som efter den 1 juli 1922 beviljas ur fonden, skall gäldas ränta efter fem procent, dock med skyldighet för låntagaren att, därest förfallet kapitalbelopp icke inom åtta dagar efter förfallodagen inbetalas, å det förfallna beloppet erlægga en med en halv procent förhöjd årlig ränta från förfallodagen till dess betalning sker;

b) att ovannämnda motion, i vad den avser anvisande av anslag för avsättning till ifrågavarande fond, icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 19 maj 1922.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, N. A. Nilsson, J. Nilsson i Skottlandshus, H. F. Lamm, C. P. V. Nilsson, O. U. B. Olsson, J. L. Widell, C. G. Ekman, O. Bergqvist, E. A. Hallin, P. A. Bergström och C. Johansson,

från andra kammaren: herrar K. V. Rydén, O. H:son Waldén, O. Olsson i Kullenbergstorp, P. B. Nilsson i Landeryd, C. R. Jansson i Falun, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Nilsson i Örebro, S. E. J. Lübeck, J. D. Norman, O. Osberg och S. E. Ljungkvist,

med undantag därav att i behandlingen av punkt 3 deltagit herr J. Jeansson i st. f. herr E. A. Hallin och herr B. F:son Holmgren i st. f. herr S. E. J. Lübeck.

Reservation

vid *punkt 3* (motion angående vattenkraftslånefonden) av herrar *J. Jeansson, J. D. Norman* och *B. F:son Holmgren*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av den av herr Lübeck m. fl. i ämnet väckta motionen må

a) besluta sådan ändring — — — — —
till dess betalning sker;

b) till kapitalökning för vattenkraftslånefonden å tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel.
